

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

LIMBA ȘI LITERATURA BULGARĂ

CLASA A-XII-A

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 249 / 30.01.2007

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Limba și literatura maternă* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi și abilități necesare „pentru a face față cerințelor **societății și economiei bazate pe cunoaștere** și pentru a le facilita accesul post-școlar la învățarea pe toată durata vieții“ (*Memorandumul asupra învățării permanente, 2002*).

Pe parcursul învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-și formeze în primul rând competențele de comunicare indispensabile, în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar și coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă și să producă mesaje orale și scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii și al literaturii materne are de asemenea o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotată cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale și valorile și atitudinile enunțate în prezenta programă, din care este derivată întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării, sugestii metodologice). Aceste finalități își găsesc corespondent în principal în domeniul *Comunicare în limba maternă*, așa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Anexa 2 a Memorandumului*), cât și în competențele transversale, menționate în același document, din domeniile *Cultură antreprenorială, Competențe civice și de relaționare interpersonală, A învăța să înveți, Sensibilizare la cultură*.

Paradigma programelor de *Limba și literatura bulgară* (pentru gimnaziu și pentru învățământul liceal) este una comunicativ-funcțională. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al textului literar. Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set unitar și coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul întregii școlarități obligatorii;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evidentă deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoștințe pe structurarea de capacități, competențe și atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare și de extindere;
- asigurarea unei baze conceptuale pentru abordarea didactică a studiului limbii și literaturii;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor și a situațiilor de învățare și adaptarea acestora la grupul-țintă;
- asigurarea caracterului flexibil și actual al studierii limbii bulgare, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- reechilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise și celei orale, pe de o parte, iar, pe de altă parte, proceselor de receptare și proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii și a literaturii bulgare în clasa a XII-a sunt:

- Literatură.
- Limbă și comunicare

Structura programei pentru clasa a XII-a este următoarea:

- Competențe generale
- Valori și atitudini
- Competențe specifice și conținuturi asociate acestora
- Sugestii metodologice

În baza prevederilor ordinului ministrului educației și cercetării nr. 5718/ 22.12.2006, privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru ciclul superior al liceului, disciplina *limba și literatura maternă* poate beneficia, la clasa a XII-a, de următoarele alocări orare:

- în trunchiul comun, 3 ore pe săptămână – la toate filierele, profilurile și specializările/ calificările profesionale;
- în curriculumul diferențiat, 1 oră pe săptămână – la filiera teoretică, profil umanist, specializarea filologie,
- în curriculum diferențiat, 1 oră pe săptămână – pentru unele specializări din cadrul filierei vocaționale, profil teologic.

În aceste condiții, programa școlară de *limba și literatura polonă* pentru clasa a XII-a prezintă distinct:

- oferta educațională a disciplinei pentru trunchiul comun (TC), precizând competențele specifice și conținuturile asociate acestora – care sunt obligatorii pentru toate filierele, profilurile și specializările/ calificările profesionale;
- oferta educațională a disciplinei pentru curriculumul diferențiat de tip A (CD de tip A*), cu accent pe domeniul literatură, specificând – pentru unele dintre competențele specifice de trunchi comun – conținuturi ale învățării, marcate prin asterisc (*), care sunt obligatorii numai pentru specializarea filologie din cadrul filierei teoretice, profil umanist;
- oferta educațională a disciplinei pentru curriculumul diferențiat de tip B (CD de tip B*), cu accent pe domeniul limbii, specificând – pentru unele dintre competențele specifice de trunchi comun – conținuturi ale învățării, marcate prin două asteriscuri (**), pentru celelalte situații.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii bulgare în receptarea și producerea mesajelor în diferite situații de comunicare
2. Comprehensiunea și interpretarea operei literare în contextul producerii ei și prin raportare la actualitate.
3. Punerea în context a textelor studiate prin raportare la epoca sau la curente literare.
4. Argumentarea orală sau în scris a unor opinii în diverse situații de comunica

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii bulgare
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii bulgare în receptarea și producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
1.1. Identificarea tiparelor discursive (narativ, descriptiv, argumentativ, informativ) în textele studiate	<ul style="list-style-type: none"> - rolul verbelor în narațiune - rolul adjectivelor în descriere - rolul conectorilor în argumentare - rolul formulelor de adresare, de inițiere, de menținere și de încheiere a contactului verbal în monolog și dialog 		<ul style="list-style-type: none"> - ** Referate, discursuri, dialoguri, procese-verbale
1.2. Utilizarea achizițiilor lingvistice, cu accent pe aspectele normative privitoare la sintaxa propoziției și a frazei	<ul style="list-style-type: none"> - niveluri ale receptării textelor orale și scrise: fonetic, ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual, nonverbal, paraverbal 		<ul style="list-style-type: none"> - ** Fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă (recapitulare și sistematizare)
1.3. Folosirea adecvată a strategiilor de comunicare orală în monolog și dialog (exprimarea opiniei, conversație, dezbateri, monolog informativ și argumentativ, prezentarea orală a rezultatului unor documentări) pentru realizarea unei comunicări eficiente și personalizate	<ul style="list-style-type: none"> - normele limbii literare la toate nivelurile: fonetic, ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual. - reguli și tehnici de construire a monologului (povestire-relatare orală, descriere orală, argumentare orală) - reguli și tehnici de construire a dialogului - (conversație, discuții argumentative) - rolul elementelor verbale, paraverbale și nonverbale în comunicarea orală 	<ul style="list-style-type: none"> - *Prezentarea operei autorului preferat 	<ul style="list-style-type: none"> - ** Referat, discurs specific domeniului de specializare
1.4. Utilizarea adecvată a tehnicilor de redactare (analiză, comentariu, sinteză, paralelă, eseu structurat și nestructurat) în vederea unei comunicări eficiente și personalizate	<ul style="list-style-type: none"> - relatarea unei trăiri personale, descriere, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, povestire, fișa de lectură, referat, anunțuri publicitare, corespondență, formulare tipizate 	<ul style="list-style-type: none"> - * Scrierea unei prefețe pentru cartea preferată 	<ul style="list-style-type: none"> - ** Redactarea unor documente folosite curent în domeniul de specializare
1.5. Adecvarea tehnicilor și a strategiilor argumentative la situații de comunicare diverse (scrise sau orale)	<p>Structuri și tehnici argumentative în texte literare și nonliterare, scrise sau orale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cuvinte cu rol argumentativ, structuri sintactice în argumentare - logica și coerența textului 		

2. Comprehensiunea și interpretarea operei literare în contextul producerii ei și prin raportare la actualitate

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
2.1. Adecvarea strategiilor de lectură la specificul textelor literare studiate, în vederea înțelegerii și interpretării personalizate	<ul style="list-style-type: none"> - Lectură-înțelegere (înțelegerea globală a textului, analiza unor elemente ce pot conduce la înțelegerea textului, anticipări); chei de lectură (titlu, incipit, simbol central, personaje etc.) - Texte de bază (poezie, proză), text din literatura populară, texte nonliterare (texte de doctrină, texte istorice, filozofice, științifice, eseu literar, memorii etc.) ilustrative pentru studiile de caz 	<ul style="list-style-type: none"> - *2 texte în plus pentru perioada postbelică 	
2.2. Compararea unor viziuni diferite despre lume, despre condiția umană sau despre artă reflectate în textele studiate	<ul style="list-style-type: none"> - Viziune despre lume, teme și motive în textele studiate, concepții despre artă. - Literatură și pictură (limbajul literaturii, limbajul picturii) - Literatura și muzica (limbajul literaturii, limbajul muzicii) 		
2.3. Compararea propriei interpretări a textelor studiate cu altele, realizate de colegi sau de critici și istorici literari	<ul style="list-style-type: none"> - Lectură critică (elevii evaluează ceea ce au citit), lectură creativă (elevii extrapolează, caută interpretări personale, prin raportări la propria sensibilitate, experiență de viață și de lectură 		

3. Punerea în context a textelor studiate prin raportare la epocă sau la curente culturale / literare

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
3.1. Analiza relațiilor dintre o operă studiată și contextul cultural în care a apărut	<ul style="list-style-type: none"> - Curente culturale / literare – context istoric, social-politic, evenimential; trăsături ale curentelor culturale / literare; - Referate, proiecte, studii de caz, dezbateri 		

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
3.2. Relevarea unei viziuni coerente asupra fenomenului cultural bulgar	<ul style="list-style-type: none"> - Originile, Evul Mediu (Umanismul și Iluminismul), Renașterea, curente culturale/literare în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (Romantismul, Simbolismul, Realismul) - Studii reprezentative privind momente importante, personalități ale culturii bulgare (Кирил и Методии, Черноризец Храбър, Х. Ботев, И. Вазов, П. Яворов, Н.Лилиев, Г. Караславов, Е. Станев, Д. Талев и др.) - Dezbateri: <i>Specificul național</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - *Prezentarea unor cărți de istoria literaturii bulgare 	<ul style="list-style-type: none"> - ** Personalități și aporturi la patrimoniul cultural bulgar (din domeniul de specializare)
3.3. Analiza unor conexiuni între viziunea asupra lumii reflectată în textele literare, în cele nonliterare sau în alte arte	<ul style="list-style-type: none"> - Ficțiune-realitate, imaginație-adevăr - Viziune despre lume, teme și motive în textele studiate, concepții despre artă 		
3.4. Utilizarea adecvată a tehnicilor de analiză pentru evidențierea unor interferențe culturale bulgaro-române și româno-bulgare	<ul style="list-style-type: none"> - Dezbateri - Teme comune în spațiul balcanic - Curente culturale - Texte din literatura maternă și din cea națională - Interferențe lingvistice 	<ul style="list-style-type: none"> - *Texte din literatura universală (inclusiv din literatura română) 	
3.4. Analiza unor conexiuni între literatura bulgară și cea universală	<ul style="list-style-type: none"> - Curente culturale / literare bulgare în context european. - Texte din literatura universală 		

4. Argumentarea orală sau în scris a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
4.1. Adecvarea tehnicilor și strategiilor argumentative la situații de comunicare diverse (scrise sau orale)	<ul style="list-style-type: none"> - dezbateri, eseu argumentativ - tehnici de argumentare - texte critice în care apar puncte de vedere divergente 	<ul style="list-style-type: none"> - *, ** Raționamente specifice pentru domeniul de specializare 	
4.2. Compararea și evaluarea unor argumente diferite în vederea formulării unor judecăți proprii	<ul style="list-style-type: none"> - interpretări și judecăți de valoare exprimate în critica și în istoria literară, tehnica argumentării, text critic în raport cu textul discutat 		

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

A. CONȚINUTURI DIN DOMENIUL LITERATURII

Perioada interbelică

- Romanul bulgar interbelic – se vor studia **2 texte de bază**: un roman psihologic *Тютюн* – Димитър Димов, *Железният светилник* – Димитър Талев și un roman al experienței *Снаха* – Георги Караславов.
- Poezia interbelică – se vor studia **4 texte de bază**
 - Expresionism: **Гео Милев** – *Септември*
 - Poezia cu caracter social: **Христо Смирненски** – *Цветарка, Юноша*.
 - Poezia revoluționară: **Никола Вапцаров** – *Вяра, Писмо*.
 - Vitalism: **Елисавета Багряна** – *Стихии, Потомка*
- Studiu de caz: Intelectualul: **Бариерата** – Павел Вежинов, *Нирвана* – Константин Илиев
- Studiu de caz: Fronda (cu posibilitatea de a integra pictura) **Кина Къдрева** – *Тъмното, Тошо Тошев* – *Страх*
- Studiu de caz: Lumea vitezei: *Един есенен ден по шосето, Сините переперуди* – Павел Вежинов
- Curente culturale / literare: modernism vs. tradiționalism:
- Curente culturale / literare: orientări avangardiste
- Dezbateri: Specificul național: *Бит и култура на банатските българи, Български народни носии*.

Perioada postbelică

- Studiu de caz: *Literatura proletcultistă*
- Texte de bază – **2 romane, 1 piesă și 4 poezii + *2 texte în plus pentru profilul filologie (de exemplu: Емилиян Станев – *Легенда за Сибин, Крадецът на праскови, Пейо Яворов – В полите на Витоша, Дора Габе – Обратно време, Блага Димитрова – До утре, Георги Борисов – Врати, Ани Илков – Поля и мостове)***
- Curente culturale / literare: postmodernismul: **Иван Методиев, Борис Христов, Георги Рупчев, Миглена Николчина и др.**
- Studiu de caz: *Tendențe în literatura bulgară actuală*: **Станислав Стратиев, Кирил Мерджански, Донио Донеv, Иван Вълков**

B. CONȚINUTURI DIN DOMENIUL COMUNICARE

- tehnici de documentare folosite pentru realizarea referatelor, a proiectelor pe baza cărora se vor realiza studiile de caz
- eseul structurat și eseul nestructurat – etapele redactării, autoevaluarea
- structuri discursive în textele literare și nonliterare (narrativ, descriptiv, argumentativ, informativ)
- limbaje de specialitate
- prezentarea orală a rezultatelor unei cercetări, documentări pe o temă dată
- strategii specifice folosite în monolog și dialog
- construirea unei argumentații într-o dezbateri
- adecvarea discursului oral la situații de comunicare diverse

C. CONȚINUTURI DIN DOMENIUL LIMBII

- norma literară – „uzul diversificat al limbii literare“, sensul evoluției limbii literare
- variante libere
- registre stilistice (*Фразеологичен и стилистичен речник на българския език* – К.Ничева, С.Спасова, К.Чолакова)
- neologisme împrumutate sau formate în interiorul limbii
- variante ortoepice (*Речник на българския език* – Българска академия на науките)
- variante ortografice (*Правописен речник на българския книжовен език* – Л.Андрейчин, Вл.Георгиев, Ив. Леков, С.Стойков)
- variante ortografice și ortoepice
- variante morfologice (*Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата от XIX и XX век* – Ст. Илчев, А.Иванова, А. Димова, Издателство на Българска академия на науките)

SUGESTII METODOLOGICE

- *Orientarea studiului către elev.* Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-și demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se pot realiza eficient prin centrarea pe procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune un accent mai mare pe activitățile didactice de tip formativ și performativ, care presupun implicare și interacțiune pentru rezolvarea unor sarcini de învățare concrete. Profesorii se vor ghida în activitatea la clasă în primul rând după programa școlară și vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile și adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează. Profesorii au libertatea de a selecta atât metodele pe care le consideră cele mai adecvate pentru atingerea finalităților vizate, cât și temele și textele pentru studiu. Opțiunea pentru selectarea temelor și a textelor se poate baza pe chestionare de evaluare a capacităților și a intereselor de studiu ale elevilor din clasă.
- *Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării.* Având în vedere că programa are la bază competențele generale și cele specifice, conținuturile apar, în acest context, drept mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce privește producerea de mesaje scrise și orale se vizează competențe procedurale care să poată fi transferate în contexte diverse (rezumare, analiză, comparare, argumentare, descriere etc.). Textele ficționale și nonficționale vor fi folosite ca mijloace pentru formarea deprinderilor de receptare, care să poată fi aplicate adecvat și la lectura altor texte de același tip. Pentru sugestii și exemple de activități de învățare, se poate consulta volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă și comunicare, liceu*, București, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.
- *Diversificarea metodelor și instrumentelor de evaluare.* O eficiență sporită a învățării decurge și din tipurile de evaluare folosite în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaționale toate tipurile de evaluare: evaluare inițială, evaluare continuă și evaluare sumativă; evaluare de proces, de produs și de progres. De asemenea, pentru a face învățarea mai atractivă pentru elevi, se pot folosi metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, investigația, referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Pentru exemple și sugestii, puteți consulta volumul *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.

Studiu de caz – prezentare generală a temei, cu inserarea unor fragmente din texte ilustrative. Se poate realiza prin referate, proiecte elaborate de grupe de elevi (1-2 grupe pentru fiecare studiu de caz).

Dezbateri – presupune indicarea, de către profesor, coordonatelor discuției și a unei bibliografii minimale. Dezbaterile se realizează în clasă, după parcurgerea bibliografiei.

Curenți culturale / literare — prezentare generală a curentului, cu trimiteri la opere ilustrative, literare sau aparținând altor arte. După prezentarea făcută de profesor, fiecare elev va realiza un eseu în care va prezenta o operă aparținând curentului respectiv sau va dezvolta un anumit aspect din cele abordate de profesor în prezentarea sa.

Text de bază – abordare aprofundată a textului propus pentru studiu (perspectivă hermeneutică și perspectivă contextuală).